

PRIPOROČILO KOMISIJE**z dne 27. novembra 2013****o pravici do brezplačne pravne pomoči za osumljene ali obdolžene osebe v kazenskih postopkih**

(2013/C 378/03)

EVROPSKA KOMISIJA –

ob upoštevanju Pogodbe o delovanju Evropske unije, zlasti člena 292 Pogodbe,

ob upoštevanju naslednjega:

- (1) Namen tega priporočila je okrepiti pravico do brezplačne pravne pomoči za osumljene in obdolžene osebe v kazenskih postopkih in za zahtevane osebe v postopku na podlagi evropskega naloga za prijetje v skladu z Okvirnim sklepom Sveta 2002/584/JHA⁽¹⁾, da se dopolni in zagotovi učinkovitost pravice do dostopa do odvetnika, kot je določeno v Direktivi 2013/48/EU Evropskega parlamenta in Sveta⁽²⁾.
- (2) Pravica do brezplačne pravne pomoči v kazenskih postopkih je določena v členu 47(3) Listine o temeljnih pravicah Evropske unije („Listina“) in členu 6(3)(c) Evropske konvencije o človekovih pravicah („EKČP“). Priznana je tudi v členu 14(3)(d) Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah („MPDPP“). Temeljna načela, na katerih bi moral temeljiti sistem brezplačne pravne pomoči so opredeljena v Načelih in smernicah Združenih narodov za dostop do brezplačne pravne pomoči v kazenskopравnih sistemih, ki jih je Generalna skupščina sprejela 20. decembra 2012.
- (3) Obseg in vsebina pravice do dostopa do odvetnika sta določena v Direktivi 2013/48/EU in to poročilo v nobenem primeru ne pomeni omejevanja pravic iz navedene direktive.
- (4) Osumljena ali obdolžena oseba v kazenskih postopkih ima pravico do dostopa do odvetnika od trenutka, ko je z uradnim obvestilom ali drugače s strani pristojnih organov seznanjena, da je osumljena ali obdolžena storitve kaznivega dejanja, ne glede na to, ali ji je bila odvzeta prostost. Uporablja se do zaključka postopka,

torej do končne ugotovitve, ali je osumljena ali obdolžena oseba storila kaznivo dejanje, ter če je ustrezno, tudi do izreka kazni in odločitve o morebitni pritožbi. Enak časovni okvir bi bilo treba uporabljati tudi za pravico do brezplačne pravne pomoči.

- (5) V tem priporočilu se izraz „odvetnik“ nanaša na vsako osebo, ki je v skladu z nacionalno zakonodajo usposobljena in upravičena (tudi na podlagi akreditacije s strani pristojnega organa) za pravno svetovanje in pomoč osumljenim ali obdolženim osebam.
- (6) „Brezplačna pravna pomoč“ pomeni financiranje in pomoč države članice, ki zagotavlja učinkovito uresničevanje pravice do dostopa do odvetnika. Financiranje bi moralo zajemati stroške obrambe in postopkov za osumljene ali obdolžene osebe v kazenskih postopkih in za zahtevane osebe v postopku na podlagi evropskega naloga za prijetje.
- (7) Osumljene ali obdolžene osebe in zahtevane osebe, ki nimajo dovolj finančnih sredstev za pokritje nekaterih ali vseh stroškov obrambe in postopkov, bi morale imeti dostop do brezplačne pravne pomoči, če je takšna pomoč potrebna v interesu pravičnosti.
- (8) Glede na sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice osumljeni ali obdolženi osebi ni treba brez vsakega razumnega dvoma dokazati, da nima zadostnih finančnih sredstev. Za opredelitev, ali „interes pravičnosti“ zahteva zagotovitev brezplačne pravne pomoči, je Evropsko sodišče za človekove pravice odločilo, da bi bilo treba upoštevati nekumulativna merila teže kaznivega dejanja, strogosti zadevne kazni, zapletenosti zadeve ali osebnih okoliščin osumljene ali obdolžene osebe.
- (9) Poleg tega je Evropsko sodišče za človekove pravice odločilo, da bi pri odvzemu prostosti pogoj „interesa pravičnosti“ moral načeloma šteti za izpolnjenega.
- (10) Odločitev o tem, ali se brezplačna pravna pomoč v kazenskem postopku odobri ali ne, je treba sprejeti dovolj zgodaj, da ima osumljena ali obdolžena oseba dovolj časa za dejansko in učinkovito pripravo in izvedbo obrambe.

⁽¹⁾ Okvirni sklep Sveta 2002/584/PNZ z dne 13. junija 2002 o evropskem nalogu za prijetje in postopkih predaje med državami članicami (UL L 190, 18.7.2002, str. 1).

⁽²⁾ Direktiva 2013/48/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2013 o pravici do dostopa do odvetnika v kazenskem postopku in v postopkih na podlagi evropskega naloga za prijetje ter pravici do obvestitve tretje osebe ob odvzemu prostosti in do komunikacije s tretjimi osebami in konzularnimi organi med odvzemanjem prostosti (UL L 294, 6.11.2013, str. 1).

(11) Glede na neodvisnost pravnega poklica je izvajanje obrambe v bistvu povsem prepuščeno odnosu med osumljeno ali obdolženo osebo oziroma zahtevano osebo in njenim pravnim zastopnikom. Države članice bi morale za zagotovitev visokih strokovnih standardov pravne pomoči, ki zagotavljajo pravično sojenje, vzpostaviti učinkovite sisteme za splošno zagotavljanje kakovosti odvetnikov, ki nudijo brezplačno pravno pomoč. V ta namen bi morale države članice vzpostaviti sisteme akreditacije za odvetnike, ki nudijo brezplačno pravno pomoč. V vsakem primeru bi države članice morale zagotoviti, da se sprejmejo ustrezni ukrepi, če pravna pomoč očitno ni bila zagotovljena oziroma so bile države članice o tem zadostno obveščene.

(12) Zagovorniki in osebje, ki sodeluje pri odločanju o pravici do brezplačne pravne pomoči, kot so tožilci, sodniki in osebje v odborih za brezplačno pravno pomoč, bi morali opraviti ustrezna usposabljanja za spodbujanje uresničevanja pravice do učinkovitega dostopa do brezplačne pravne pomoči.

(13) Glede na pomembnost zaupanja med odvetnikom in stranko bi morali ustrezni pristojni organi čim bolj upoštevati preference in želje osumljene ali obdolžene osebe pri izbiri odvetnika, ki bo nudil brezplačno pravno pomoč. Vendar, kot je bilo potrjeno v sodni praksi ESČP, jim navedenih želja ni treba upoštevati, če na podlagi relevantnih in zadostnih razlogov ugotovijo, da je to nujno v interesu pravičnosti.

(14) To priporočilo podpira temeljne pravice in upošteva načela, priznana v Listini Evropske unije o temeljnih pravicah in Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Zlasti si to priporočilo prizadeva za spodbujanje pravice do prostosti, pravice do pravičnega sojenja in pravice do obrambe. Treba bi ga bilo ustrezno razlagati in izvajati.

(15) Glede na to, da Listina Evropske unije o temeljnih pravicah vsebuje pravice, ki ustrezajo pravicam, zagotovljenim z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, sta vsebina in obseg teh pravic enaka vsebini in obsegu, ki sta določena z navedeno konvencijo. Ustrezne določbe tega priporočila bi bilo zato treba razlagati in izvajati na način, ki je skladen s pravicami, kakor se razlagajo v sodni praksi Evropskega sodišča za človekove pravice.

(16) Države članice bi morale obvestiti Komisijo o ukrepih, ki so jih sprejele za upoštevanje določb tega priporočila.

(17) Komisija bi morala v 48 mesecih po uradni obvestitvi o tem priporočilu oceniti, ali so za zagotovitev izpolnjevanja vseh ciljev iz tega priporočila potrebni nadaljnji ukrepi, vključno z zakonodajnimi ukrepi –

PRIPOROČA:

ODDELEK 1

VSEBINA IN PODROČJE UPORABE

1. To priporočilo se nanaša na pravico do brezplačne pravne pomoči za osumljene ali obdolžene osebe v kazenskih postopkih in za zahtevane osebe, ki so v postopku na podlagi evropskega naloga za prijetje, da se zagotovi učinkovit dostop do odvetnika v skladu z Direktivo 2013/48/EU.
2. Osumljene in obdolžene osebe v kazenskih postopkih bi morale imeti pravico do brezplačne pravne pomoči od trenutka, ko so osumljene storitve kaznivega dejanja. Ta pravica bi morala veljati do konca postopka.

ODDELEK 2

DOSTOP DO BREZPLAČNE PRAVNE POMOČI

Pravica do brezplačne pravne pomoči

3. Države članice bi morale sprejeti ustrezne ukrepe za zagotovitev, da so osumljene ali obdolžene osebe in zahtevane osebe upravičene do učinkovite brezplačne pravne pomoči, da se zagotovi uresničevanje pravice do poštenega sojenja v skladu s tem priporočilom.
4. Če osumljene ali obdolžene osebe in zahtevane osebe zaradi svojega premoženjskega položaja („ocena premoženjskega stanja“) nimajo zadostnih finančnih virov za pokritje nekaterih ali vseh stroškov obrambe in postopkov, in/ali če pomoč potrebujejo v interesu pravičnosti („preizkus utemeljenosti“), bi jim bilo treba nuditi vsaj brezplačno pravno pomoč.
5. Sprejeti bi bilo treba vse potrebne ukrepe, da bodo vse relevantne informacije o brezplačni pravni pomoči v kazenskih postopkih lahko dostopne in razumljive za osumljene ali obdolžene osebe in zahtevane osebe, vključno z informacijami o tem, kako in kje vložiti zahtevek za takšno pomoč, pripraviti pregledna merila, kdaj je oseba upravičena do brezplačne pravne pomoči ter obveščati o možnostih pritožbe v okoliščinah, ko je dostop do brezplačne pravne pomoči onemogočen ali odvetnik, ki naj bi nudil brezplačno pravno pomoč, ne zagotavlja zadostne pravne pomoči.

Ocena premoženjskega stanja

6. Kadar se pri presoji upravičenosti do brezplačne pravne pomoči uporabi pogoj pomanjkanja zadostnih finančnih sredstev (ocena premoženjskega stanja), bi bilo treba premoženjski položaj prosilca brezplačne pravne pomoči oceniti na podlagi objektivnih meril, kot so dohodek, premoženje, družinske razmere, življenjski standard in stroški zagovornika. Če gre za brezplačno pravno pomoč za otroka, bi bilo treba upoštevati otrokova lastna sredstva in ne sredstva njegovih staršev ali nosilca starševske odgovornosti.
7. Če se pri oceni premoženjskega stanja upošteva družinski dohodek, posamezni družinski člani pa so v medsebojnem konfliktu ali nimajo enakega dostopa do družinskega dohodka, bi bilo treba upoštevati zgolj dohodek osebe, ki prosi za brezplačno pravno pomoč.
8. Za odgovor na vprašanje, ali osumljene ali obdolžene ali zahtevane osebe nimajo zadostnih finančnih sredstev, bi bilo treba upoštevati vse zadevne okoliščine.
9. Če države članice določijo prag, nad katerim je oseba domnevno delno ali v celoti sposobna nositi stroške obrambe in postopkov, bi morale pri določitvi tega praga upoštevati merila iz točke 6. Poleg tega obstoj takega praga ne bi smel osebam, ki so nad pragom, preprečevati pridobitve brezplačne pravne pomoči za vse ali nekatere stroške, če v zadevnem primeru nimajo zadostnih finančnih sredstev.
10. Osumljenim ali obdolženim osebam in zahtevanim osebam ne bi smelo biti potrebno brez vsakega razumnega dvoma dokazati, da nimajo zadostnih finančnih sredstev za kritje stroškov obrambe in postopkov.

Preizkus utemeljenosti

11. Kadar se pri presoji upravičenosti do brezplačne pravne pomoči uporabi pogoj interesa pravičnosti (preizkus utemeljenosti), bi bilo treba pri tem upoštevati oceno zapletenosti zadeve, socialni in osebni položaj osumljene ali obdolžene ali zahtevane osebe, težo kaznivega dejanja in strogost morebitne kazenske sankcije, ki se lahko izreče. Upoštevati bi bilo treba vse relevantne okoliščine.
12. V primerih, ko je oseba osumljena ali obdolžena storitve kaznivega dejanja, za katerega se lahko izreče kazen zapora, in v primerih, ko je pravna pomoč obvezna, bi bilo treba šteti, da je dodelitev brezplačne pravne pomoči v interesu pravičnosti.

13. Če se brezplačna pravna pomoč dodeli osumljeni ali obdolženi ali zahtevani osebi na podlagi preskusa utemeljenosti, se stroški brezplačne pravne pomoči lahko izterjajo v primeru končne obsodbe, pod pogojem, da ima oseba zadostna sredstva v času izterjave, kot je določeno v skladu s točkami od 6 do 10.

Odločitve o vlogah za pravno pomoč

14. Odločitve o tem, ali se dodeli pravno pomoč, bi neodvisni pristojni organ moral sprejeti brez odlašanja, v roku, ki osumljenim ali obdolženim osebam in zahtevanim osebam omogoča, da učinkovito in konkretno pripravijo svojo obrambo.
15. Osumljene ali obdolžene osebe in zahtevane osebe bi morale imeti pravico do revizije odločb, s katerimi je bila v celoti ali delno zavrnjena njihova prošnja za brezplačno pravno pomoč.
16. Če je prošnja zavrnjena v celoti ali delno, bi bilo treba razloge za zavrnitev pisno utemeljiti.

ODDELEK 3

UČINKOVITOST IN KAKOVOST PRAVNE POMOČI*Kakovost pravne pomoči, zagotovljene v okviru sistemov brezplačne pravne pomoči*

17. Pravna pomoč, ki se zagotovi v okviru sistemov brezplačne pravne pomoči, bi morala biti kakovostna, da se zagotovi pravičnost postopka. V ta namen bi bilo treba v vseh državah članicah vzpostaviti sisteme za zagotavljanje kakovosti odvetnikov, ki nudijo brezplačno pravno pomoč.
18. Vzpostaviti bi bilo treba mehanizme, ki pristojnim organom omogočajo zamenjavo odvetnika, ki nudi brezplačno pravno pomoč, ali da od teh odvetnikov zahtevajo izpolnitev njihovih obveznosti, če ti ne bi zagotavljali ustrezne pravne pomoči.

Akreditacija

19. V vseh državah članicah bi bilo treba vzpostaviti in ohranjati sistem akreditacije za odvetnike, ki nudijo brezplačno pravno pomoč.
20. Države članice so pozvane, da merila za akreditacijo odvetnikov, ki nudijo brezplačno pravno pomoč, določijo ob upoštevanju najboljših praks.

Usposabljanje

21. Osebe, vključeno v sprejemanje odločitev o brezplačni pravni pomoči v kazenskih postopkih, bi bilo treba ustrezno usposabljati.
22. Za zagotovitev visoko kakovostnega pravnega svetovanja in pomoči bi bilo treba spodbujati usposabljanje in razvoj programov usposabljanja za odvetnike, ki zagotavljajo storitve brezplačne pravne pomoči.

23. Akreditacija odvetnikov, ki nudijo brezplačno pravno pomoč, bi morala biti čim bolj povezana z obveznostjo stalnega strokovnega usposabljanja.

Imenovanje odvetnikov, ki nudijo brezplačno pravno pomoč

24. Pri izbiri odvetnika, ki nudi brezplačno pravno pomoč, bi nacionalni sistemi brezplačne pravne pomoči morali čim bolj upoštevati preference in želje osumljenih ali obdolženih oseb in zahtevanih oseb.

25. Sistem brezplačne pravne pomoči bi si moral prizadevati za zagotovitev kontinuitete pravnega zastopanja oziroma da stranko ves čas zastopa isti odvetnik, če tako želi osumljena ali obdolžena ali zahtevana oseba.

26. Treba bi bilo vzpostaviti pregledne in zanesljive mehanizme, da se zagotovi, da bodo osumljene ali obdolžene osebe in zahtevane osebe lahko brez nedopustnega vplivanja na njihovo odločitev ozaveščeno izbrale pravno pomoč v okviru sistema brezplačne pravne pomoči.

ODDELEK 4

ZBIRANJE PODATKOV IN SPREMLJANJE

Zbiranje podatkov

27. Države članice bi za spremljanje izvajanja tega priporočila morale zbrati podatke na relevantnih področjih.

Spremljanje

28. Države članice obvestijo Komisijo o ukrepih, ki so jih sprejele za upoštevanje določb tega priporočila, in sicer v (36 mesecih po uradni obvestitvi).

ODDELEK 5

KONČNE DOLOČBE

29. To priporočilo je naslovljeno na države članice.

V Bruslju, 27. novembra 2013

Za Komisijo

Viviane REDING

Podpredsednica